

شورای سیاستگذاری حوزه های علمیه خواهران
مرکز مدیریت حوزه های علمیه قم
عنوان

بررسی تطبیقی رابطه ی بین فطرت و اخلاق از منظر آیت الله جوادی آملی و شهید مطهری

استاد راهنما

حجت الاسلام و المسلمین آقای علی حیدر مرتضوی

پژوهشگر

افسانه اسکندری

استان مرکزی

شهراراک

مدرسه عالی ریحانه النبی (سلام الله علیها)

سال تدوین

1402

تحمیدیه

سپاس بی کران پروردگار یکتا را که هستی مان بخشید و به طریق علم و دانش رهنمونمان شد و به هم نشینی
رهروان علم و دانش مفتخرمان نمود و خوشه چینی از علم و معرفت را روزیمان ساخت.

تقدیمیه

تقدیم به همسر

به پاس قدردانی از قلبی آکنده از عشق و معرفت که محیطی سرشار از سلامت و امنیت و آرامش و آسایش
برای من فراهم آورده اند.

تقدیر و تشکر

خداوند را سپاس بی کران می‌گذارم که مرا در تدوین این رساله موفق فرمود و روزنه‌های تازه‌ای را برای درک حقایق و معرفت نسبت به، بافضیلت‌ترین عبادت‌ها، برترین جهاد و زمینه ساز بهشت را به رویم گشود. از خداوند متعال توفیق روز افزون و جبران زحمات کلیه اساتید محترم و فاضلی که در طی دوران تحصیل، این حقیر را در جهت کسب علم و دانش یاری و مساعدت نمودند، خواستارم .

و با تشکرخالصانه از استاد راهنما: حجت الاسلام و المسلمین جناب آقای مرتضوی که نهایت همکاری را داشتند، با قلم قاصر خویش گل‌واژه‌های تقدیر و سپاس را از قالب معرفت برگزیده و تقدیم حضورشان می‌کنم.

- 38- معین، محمد، *فرهنگ فارسی معین*، تهران: امیرکبیر، ج ۲، 1362؛
- 39- مطهری، مرتضی، *مجموعه آثار*، تهران: صدرا، ج ۳، 1374؛
- 40-، *فطرت*، تهران: صدرا، بی تا؛
- 41-، *شرح مبسوط*، قم: حکمت، 1404ق؛
- 42-، *اصول فلسفه و روش رئالیسم*، ج 2، تهران: صدرا، بی تا؛
- 43-، *آشنایی با علوم اسلامی، منطق و فلسفه*، قم: صدرا، بی تا؛
- 44-، *سیری در سیره نبوی*، تهران: انتشارات صدرا، 1368؛
- 45- مصباح یزدی، محمدتقی، *معارف قرآن*، تهران: موسسه امام خمینی، 1368؛
- 46-، *آموزش فلسفه*، تهران: سازمان تبلیغات اسلامی، ۱۳۷۸؛
- 47-، *انسان شناسی*، قم: انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، 1392؛
- 48-، *راهیان کوی دوست*، تهران: انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، بی تا؛
- 49- معین، محمد، *فرهنگ معین*، ج ۲، تهران: امیرکبیر، 1353؛
- 50- محمدی ری شهری، محمد، *میزان الحکمه*، قم: دارالحديث، 1386؛
- 51- مکارم شیرازی، ناصر، *اخلاق در قرآن*، ج 1، تهران: دارالکتب الاسلامیه، بی تا؛
- 52-، *پیام قرآن*، ج 1، تهران: دارالکتب الاسلامیه، 1386؛
- 53-، *تفسیر نمونه*، ج ۲۲، تهران: دارالکتب العلمیه، 1386؛
- 54- محقق، محمدباقر، *اسماء و صفات الهی در قرآن*، تهران: انتشارات دانشگاه تهران، 1372؛
- 55- مهدوی کنی، محمدرضا، *نقطه‌های آغاز در اخلاق عملی*، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، 1373؛
- 56- موسوی تبریزی، محسن، *مقدمه‌ای بر عرفان عملی*، تهران: موسسه فرهنگی و نشر نور، ۱۳۸۷؛

57- نراقی، ملا احمد، *معراج السعاده*، تهران: هجرت، 1393؛

58- نراقی، ملامهدی، *جامع السعادات*، ج 3، تهران: چاپ سنگی، 1312؛

59- هاشمی شاهرودی، محمود، *فرهنگ فقه*، ج 4، قم: موسسه دائره المعارف، ۱۳۸۹؛

60- یوسفیان، حسن، *کلام جدید*، تهران: موسسه امام خمینی، 1401؛

منابع عربی

61- ابن اثیر، مبارک بن محمد، *النهايه*، قم: اسماعیلیان، 1367؛

62- ابن عربی، محی الدین، *الفتوحات المکیه*، مترجم: خواجوی، محمد، تهران: مولی، 1396؛

63- ابن سینا، محمد بن ابراهیم، *الشفاء (به عربی)*، قم: مکتبه آیه الله العظمی مرعشی نجفی، 1404ق؛

64- ابن منظور، محمد بن مکرم، *لسان العرب*، بیروت: دار احیاء التراث، بی تا؛

65- ابن بابویه، محمد بن علی، *ثواب الاعمال وعقاب الاعمال*، قم: شریف رضی، ۱۴۰۶ق؛

66-، *کمال الدین و تمام النعمه*، تهران: اسلامیّه، 1382؛

67- آلوسی، سید محمود، *روح المعانی فی تفسیر القرآن العظیم*، بیروت: دار الکتب العلمیه، 1415ق؛

68- امام جعفر صادق علیه السلام، *مصباح الشریعه*، بیروت: موسسه اعلمی، 1400ق؛

69- اوزمن، هوارد آ.، کراور، ساموئل ام. *مبانی فلسفی تعلیم و تربیت*، مترجمان: متقی فر، غلامرضا، حسین

خانی، هادی، قم: انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمه الله علیه، 1387؛

70- استراوس، لیو، کراپسی، جوزف، *نقد نظریه دولت جدید*، ترجمه: تدین، احمد، تهران: کویر، بی تا؛

71- بروجردی، سید حسین، *جامع احادیث الشیعه*، ج ۱۸، تهران: المهر، 1380؛

72- بحرانی، هاشم، *البرهان*، ج ۱، قم: دارالتفسیر، 1417ق؛

73- پاینده، ابوالقاسم، *نهج الفصاحه*، تهران: دنیای دانش، 1382؛

74- تمیمی آمدی، *عبدالواحد بن محمد، تصنیف غرر الحکم*، محقق: درایتی، مصطفی، قم: مکتب اعلامی

الاسلامی، 1366؛

- 75- جوهری فارابی، اسماعیل بن حماد، صحاح، بیروت: دارالعلم، 1404ق؛
- 76- حرعاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه، ج 11، قم: موسسه آل البيت عليهم السلام، بی تا؛
- 77- دکارت، رنه، تأملات در فلسفه اولی، ترجمه: احمدی، احمد، تهران: مرکز نشر دانشگاهی، 1369؛
- 78- اصول فلسفه، ترجمه: صانعی دره بیدی، منوچهر، تهران: مؤسسه انتشارات آگاه، 1364؛
- 79- دیلمی، حسن بن محمد، اعلام الدین، بیروت: آل البيت عليهم السلام، 1409ق؛
- 80- راغب اصفهانی، حسین بن محمد، مفردات راغب اصفهانی، دمشق: دارالقلم، 1416ق؛
- 81- رازی، عبدالله بن محمد نجم، مرصاد العباد، ج 1، تهران: محمدامین ریاحی، ۱۳۶۵؛
- 82- زمخشری، محمود، الکشاف عن حقائق غوامض التنزیل، بیروت: دارالکتب العلمیه، 1407ق؛
- 83- زبیدی، مرتضی، تاج العروس، ج ۱۳، بیروت: دارالفکر، بی تا؛
- 84- ساراسون، بارابارا آر، روانشناسی مرضی، ترجمه: بخاریان، بهمن، ج ۱، تهران: دارالکتب الاسلامیه، بی تا؛
- 85- شهید ثانی، علی بن احمد، مسکن الفوائد، بیروت: دارالفکر، بی تا؛
- 86- شهید اول، محمد بن مکی، الدروس الشرعیة، ج ۲، مشهد: مجمع البحوث الاسلامیه، 1417ق؛
- 87- صدرالدین شیرازی، محمدبن ابراهیم، تفسیر القرآن، قم: بیدار، 1366؛
- 88- محمدبن ابراهیم، شرح اصول الکافی، تهران: وزارت فرهنگ و آموزش عالی، 1366؛
- 89- صانعی دره بیدی، منوچهر، فرهنگ فلسفی، ج ۱، تهران: حکمت، ۱۳۶۶؛
- 90- صفّار، محمد بن حسن، بصائر الدرجات فی فضائل آل محمد (ص)، قم: مکتبه آیت الله المرعشی النجفی، 1404ق؛
- 91- طیب، عبدالحسین، اطیب البیان، ج ۱، تهران: موسسه سبّطین، 1386؛
- 92- طریحی، فخرالدین، مجمع البحرین، تهران: مکتبه المرتضویه، 1375؛
- 93- طوسی، محمد بن محمد، تلخیص المحصل، بیروت: دارالاضواء، 1405ق؛

- 94- طبرسی، فضل بن حسن، *مجمع البیان*، ج 1، بیروت: دار احیاء التراث العربی، 1379ق؛
- 95-، *تفسیر جوامع الجامع*، تهران: انتشارات دانشگاه تهران و مدیریت حوزه علمیه قم، 1377؛
- 96- طوسی، محمد بن حسن، *التبیان فی تفسیر العلوم القرآن*. بیروت: دار احیاء التراث العربی، 1407ق؛
- 97- طوسی، نصیرالدین، *شرح الاشارات و التنبيهات*، ج 3، قم: نشر بلاغه، 1375؛
- 98- طباطبائی، سید محمدحسین، *المیزان فی تفسیر القرآن*، بیروت: مؤسسه الاعلمی للمطبوعات، 1391؛
- 99- علامه حلی، حسن بن یوسف، *مختلف الشیعه*، ج 9، تهران: موسسه انتشارات اسلامی، چ اول، 1412ق؛
- 100- عبدالباقی، محمد فؤاد، *المعجم المفهرس لألفاظ القرآن الکریم*، تهران: انتشارات اسلامی، 1372؛
- 101- فیض کاشانی، محسن، *المحجّه البیضاء*، ج 8، بیروت: دارالفکر، بی تا؛
- 102-، *الوافی*، اصفهان: کتابخانه امام امیرالمومنین علی علیه السلام، 1406ق؛
- 103-، *الصافی فی تفسیر القرآن*، بیروت: مؤسسه الاعلمی للمطبوعات، بی تا؛
- 104- فراهیدی، خلیل بن احمد، *کتاب العین*، قم: نشر هجرت، 1409ق؛
- 105- فیروزآبادی، مجد الدین محمد بن یعقوب، *قاموس اللغة*، تهران: چاپ سنگی، بی تا؛
- 106- فردریک، کاپلستون، *تاریخ فلسفه یونان و روم*، ترجمه: مجتبوی، سیدجلال الدین، تهران: سمت، بی تا؛
- 107- فیومی، محمد بن علی، *المصباح المنیر*، مصر: مکتبه المصریه، 1418ق؛
- 108- قمی، علی بن ابراهیم، *تفسیر قمی*، ج 2، تهران: دارالکتاب، 1363؛
- 109- قزوینی رازی، احمد بن فارس، *معجم مقانیس اللغة*، ج 4، بیروت: دارالفکر، 1399ق؛
- 110- قمی مشهدی، محمد بن محمد رضا، *تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب*، تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت ارشاد اسلامی، 1368؛
- 111- کلینی، محمد بن یعقوب، *الکافی*، ج 8، مصحح: غفاری، علی اکبر، تهران: دارالکتب الاسلامیه، 1407ق؛

- 112- کانت، ایمانوئل، *سنجش خرد ناب*، ترجمه: ادیب سلطانی، میر شمس‌الدین، چ اول، تهران: انتشارات امیرکبیر، ۱۳۶۲؛
- 113- کارناب، ردلف، *مقدمه‌ای بر فلسفه علم (مبانی فلسفی فیزیک)*، ویراسته مارتین گاردنر، ترجمه: عقیقی، یوسف، تهران: امیرکبیر، ۱۳۶۳؛
- 114- لیشی واسطی، علی بن محمد، *عیون الحکم و المواعظ*، قم: دارالحديث، 1376؛
- 115- مصطفوی، حسن، *التحقیق فی کلمات القرآن الکریم*، ج ۸ و ۹، تهران: بنگاه ترجمه و نشر کتاب، بی تا؛
- 116- مجلسی، محمد تقی، *زاد المعاد - مفتاح الجنان*. بیروت: مؤسسه‌ الأعلمی للمطبوعات، 1423ق؛
- 117- مالکی، ابن صباغ، *الفصول المهمه*، ج 2، قم: دارالحديث، 1422ق؛
- 118- مُسکویه، احمد بن محمد، *تهذیب الاخلاق و تطهیر الاعراق*، ج ۱، بیروت: حسن تمیم، 1398؛
- 119- محاسبی، حارث، *رساله المسترشدين*، ج ۱، قاهره: عبدالفتاح ابو غده، 1409ق؛
- 120- مجلسی، محمدباقر، *بحار الانوار*، ج 67، تهران: دارالکتب الاسلامیه، بی تا؛
- 121- متقی هندی، علی بن حسام، *کنز العمال*، بیروت: موسسه رسالت، 1409ق؛
- 122- نوری، حسین بن محمد تقی، *مستدرک الوسائل*، ج ۸، قم: موسسه آل البيت عليهم السلام، 1436ق؛
- 123- هیوم، دیوید، *تحقیق درباره فهم انسانی*، ترجمه: اعلم، امیر جلال الدین، تهران: سروش، 1362؛
- 124- هاملین، دیوید، *تاریخ معرفت‌شناسی*، ترجمه: اعتماد، شاپور، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، چاپ اول، ۱۳۷۴؛

مقالات

- 125- شهرآیینی، مصطفی، *تفسیر هابز از سرشت انسان و تأثیر آن در شکل‌گیری فلسفه سیاسی او چیستی سرشت انسان*، پژوهش‌های فلسفی، بهار 1397، شماره 22.